

บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต
ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม
Integrating Phra That Phanom's Values Influencing Life According to
Theravada Buddhist Philosophy of the People of
Nakhon Phanom Province

พระครูปริยัตถรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา)¹,
อุทัย กมลศิลป์² และ โสวิทย์ บำรุงภักดิ์³
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2,3}
Phrakhru Pariyattamakorn Thanavaro (Thipmala)¹,
Uthai Kamolsil² and Sowit Bumrungpak³
Mahamakut Buddhist University Roi-Et Campus^{1,2,3}
Corresponding Author, Email: tummagon02@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ 2) ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท 3) บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท และ 4) เสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มพระสงฆ์จำนวนทั้งสิ้น จำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลจากการวิจัย พบว่า

1. ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ สร้างขึ้นตามตำนานอรัญคธาตุนิทาน เมื่อพระธาตุหนองคายพังถล่มลงแม่น้ำโขง จึงได้สร้างพระธาตุพนมขึ้นมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 8 เป็นพระเจดีย์ที่ใช้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าส่วนนอก

* ได้รับบทความ: 4 มีนาคม 2567; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 31 มีนาคม 2567

2. การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท มีการดำเนินการตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ประกอบด้วยฮีต 12 คอง 14 มีจุดศูนย์รวมทางด้านจิตใจอยู่ที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

3. บุรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท พระธาตุพนมเป็นเอกลักษณ์ของชาวพุทธที่มีความเชื่อว่า บุคคลใดก็ตามที่ได้ไปสักการะบูชาจะทำให้ตนเองและครอบครัวมีชีวิตที่ดีขึ้นตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทโดยบูชา 2 ประการ ได้แก่ อามิสบูชา เป็นการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ และปฏิบัติบูชา เป็นการบูชาด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามอิทธิพลการบอกกล่าวเล่าแจ้งจากงุ่นสู่รุ่น

4. ได้องค์ความใหม่ที่ได้เรียกว่า “AEW MODEL” A = Avail คือ คุณค่า เกิดจากการบูชาพระธาตุพนม, E = Effect คือ อิทธิพล ตามแนวความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา และพฤติกรรม, W = Way of life คือ การดำเนินชีวิตของปัจเจกชน สังคม ชุมชน สาธารณชนมีความสงบร่มเย็น มีระเบียบวินัย

คำสำคัญ: บุรณาการคุณค่า; พระธาตุพนม; อิทธิพลการดำเนินชีวิต; พุทธปรัชญาเถรวาท (บูชา 2)

Abstract

This dissertation The objectives are 1) to study the history of the development and value of the relics, 2) to study living life according to Theravada Buddhist philosophy, 3) to integrate the values of Phra That Phanom that influence living life according to Theravada Buddhist philosophy, and 4) To present knowledge about the value of Phra That Phanom that influences living according to Theravada Buddhist philosophy. in-depth interview group of monks Total number: 10 photos/person. Content data were analyzed. Present descriptive information

The results of the research found that:

1. History of the development and value of the relics. Built according to the legend of Urangkhatat Fable. When Phra That Nong Khai collapsed and fell into the Mekong River. Therefore, Phra That Phanom was built in the year 8 as a pagoda used to house the Buddha's chest relics.

2. Living life according to Theravada Buddhist philosophy. It is carried out according to good traditions. Consisting of 12 heats, 14 canals, the spiritual center is at Phra That Phanom, That Phanom District, Nakhon Phanom Province.

3. Integrate the values of Phra That Phanom that influence living life according to Theravada Buddhist philosophy. Phra That Phanom is unique to Buddhists who believe that Any person who goes to worship will make himself and his family have a better life according to Theravada Buddhist philosophy by worshiping in two ways: Amis worship, which is worshiping with material things. and practice worship It is worship by practicing Vipassana meditation according to the influence of word of mouth from generation to generation.

4. There is a new element called "AEW MODEL". A = Avail is the value resulting from worshiping Phra That Phanom, E = Effect is the influence according to the principles. Thoughts, beliefs, faith and behavior, W = Way of life is the way of life of individuals, society, communities, and the public in peace and harmony, Disciplined

Keywords: Value integration; Phra That Phanom; Lifestyle influence; Theravada Buddhist Philosophy (Bucha 2)

บทนำ

พระมหาสุภูเจติย์ในพระพุทธศาสนา ถือเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาที่มีความสำคัญต่อชาวพุทธ เพราะเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาจกล่าวได้ว่าเป็น ศูนย์กลางของการจาริกแสวงบุญของชาวพุทธจากที่ต่าง ๆ ในทุกภูมิภาคของประเทศไทยที่ผลักดันมาบูชา กราบไหว้ บุคคลที่เดินทางมาทำการเคารพสักการบูชาพระบรมธาตุเจติย์ไม่ว่าจะอยู่ในส่วนไหนของประเทศ ล้วนมีสิ่งเดียวกันในจิตใจ นั่นคือ ความเชื่อความเคารพศรัทธาที่มีต่อองค์พระบรมธาตุเจติย์ จะเห็นได้ว่า ในประเทศไทยนั้นมีเจติย์ พระธาตุเจติย์ หรือพระบรมธาตุเจติย์ประดิษฐานอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ และนอกจากจะเป็นสถานที่เคารพสักการะของชาวพุทธโดยทั่วไปแล้ว พระบรมธาตุเจติย์ยังเป็นสถานที่ ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงด้วย นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติต่างก็เดินทางท่องเที่ยวเยี่ยมชม พระบรมธาตุเจติย์ในภูมิภาคต่าง ๆ กันอยู่อย่างต่อเนื่อง และนับวันจะมีเพิ่มขึ้นตลอดเวลาจนกลายเป็นรูปแบบ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ในส่วนของตำนานเกี่ยวกับการสร้างพระเจติย์ในพระพุทธศาสนานั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ได้กล่าวไว้ในตำนานพระพุทธรเจดีย์ว่า อันพระสถูป (ซึ่งเรามักเรียกกันแต่ว่า “พระเจดีย์” เช่นที่ขอมสร้างตามวัด) นั้น มีประเพณีสร้างสำหรับบรรจุอัฐิธาตุมาก่อนพุทธกาล โดยเฉพาะสำหรับบรรจุอัฐิธาตุของพระเจ้าจักรพรรดิเท่านั้น สถูปที่สร้างบรรจุอัฐิธาตุบุคคลอื่น ๆ ก็มีดังปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทว่าพระพาหิยะเป็นพุทธสาวก ถูกโคชนถึงมรณภาพ พระพุทธองค์โปรดให้สร้างสถูปบรรจุอัฐิธาตุไว้เป็นตัวอย่าง ถ้าวัดตามโบราณวัตถุที่ตรวจพบในอินเดียถึงพวกที่ถือศาสนาอื่น เช่น พวกเคียรถียน์ครณ์ ก็สร้างสถูปบรรจุอัฐิธาตุของศาสดาจารย์เป็นทำนองเดียวกัน พิเคราะห์ดูตามลักษณะพระสถูปที่สร้างตั้งแต่โบราณ เห็นว่าสถูปชั้นเดิมทีเดียวก็จะเป็นแต่พูนดินขึ้นเป็นโคกตรงที่ฝังอัฐิธาตุอย่างที่เราก่อพระทราย (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2513) สำหรับพระธาตุเจดีย์ พระบรมธาตุเจดีย์ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าเจดีย์นั้น นอกจากจะสร้างขึ้นบนโลกมนุษย์แล้ว แม้แต่บนสวรรค์ชั้นฟ้า ก็มีการสร้างเจดีย์ด้วย อย่างกรณีพระจุฬามณีเจดีย์สวรรค์นั้น ถือเป็นพระเจดีย์ที่มีความพิเศษกว่าเจดีย์ทั้งหลาย เพราะเป็นเจดีย์ที่ประดิษฐานอยู่ที่เทวโลก คือ บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และผู้สร้างพระเจดีย์องค์นี้ก็มีใช้มนุษย์แต่กลับเป็นจอมเทพองค์สำคัญ คือ ท้าวสักกะ หรือที่มักเรียกกันว่า พระอินทร์ ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ในหนังสือโลกทิพย์ อธิบายว่า เมืองฟ้าชั้นไตรตรึงษ์นี้ มีสถานที่สำคัญที่สุดอยู่แห่งหนึ่ง สถานที่ที่ท้าวนี้ ก็คือ พระจุฬามณีเจดีย์เจ้า เป็นเจดีย์ทรงสถูปฐานใหญ่ พระจุฬามณีเจดีย์องค์นี้เพ็งจะสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระอมรินทราบราชาองค์ปัจจุบันนี้เอง พระองค์สร้างไว้เพื่อจะได้เป็นที่สักการบูชาของหมู่เทวดาในชั้นฟ้า โดยที่ภายในพระจุฬามณีเจดีย์องค์นี้เป็นที่ประดิษฐานสิ่งสำคัญอันหาค่ามิได้ 2 อย่าง คือ พระเกศโมลีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระบรมธาตุเขี้ยวแก้วเบื้องขวาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฉะนั้น จึงปรากฏว่า เหล่าเทพยดาทั้งหลายต่างมีความเคารพเลื่อมใสในพระเจดีย์นี้ยิ่งนัก (พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร, ป.ธ.9), 2545) ความเชื่อเรื่องเจดีย์เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา เพราะเชื่อว่าเจดีย์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุของพระอรหันต์ทั้งหลาย รวมถึงสิ่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ชาวพุทธทั่วโลกจึงมีความศรัทธาเลื่อมใสต้องไปสักการบูชากระทำการเคารพกราบไหว้ เจดีย์จึงเปรียบเสมือนสิ่งที่ทดแทนพระพุทธเจ้า การได้กราบไหว้พระเจดีย์ หรือเจดีย์จึงเป็นเสมือนการได้กราบไหว้พระเจ้าของชาวพุทธในสังคมไทยต่างมีความเชื่อและมีความเคารพต่อพระเจดีย์ หรือพระบรมธาตุเจดีย์ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศถือเป็นที่มาของการเกิดมิตติความเชื่อการบูชาพระธาตุเจดีย์และประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับเจดีย์มากมาย อันนี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวพุทธที่มีต่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ เพราะเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถดลบันดาลให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ มีการประกอบพิธีกรรมเป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาด้วยความเคารพศรัทธาในองค์พระธาตุเจดีย์

เจดีย์ นับเป็นโบราณสถานเป็นสิ่งก่อสร้างเพื่อระลึกถึงอดีต “โบราณสถาน” เป็นคำที่มีมานานแล้ว ตั้งแต่เมื่อครั้งที่มีการจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่มแรก พ.ศ. 2493 ก็ปรากฏคำว่าโบราณสถาน

ซึ่งให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง “สถานที่ก่อสร้างซึ่งเป็นของโบราณ” ต่อมามีการชำระพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเสียใหม่ในปี พ.ศ. 2525 คำว่าโบราณสถาน จึงได้เปลี่ยนความหมายไปเป็น “สิ่งเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบสถ์ เจดีย์ สถูป วิหาร วัง มีอายุเก่ากว่า 100 ปีขึ้นไป” และเพิ่มความหมายทางกฎหมายไว้ด้วยว่าหมายถึง “อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลป ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย” (กรมศิลปากร, 2553) ส่วนประเภทของโบราณสถานนั้นแบ่งแยกประเภทของโบราณสถานอาจกระทำได้ 2 วิธี โดยแบ่งแยกจากหลักการที่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่ หลักกรรมสิทธิ์และหลักการขึ้นทะเบียน หากใช้หลักกรรมสิทธิ์ในการพิจารณาก็จะแบ่งประเภทของโบราณสถานได้เป็น (กรมศิลปากร, 2553)

1. โบราณสถานที่มิใช่เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย 2. โบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าใช้หลักการขึ้นทะเบียนในการพิจารณาโบราณสถานก็จะถูกแบ่งออกเป็นสองประเภทเช่นเดียวกัน คือ โบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนและโบราณสถานที่มิได้ขึ้นและโบราณคดีที่แสดงให้เห็นเรื่องราวในอดีตในด้านต่าง ๆ ของคนสมัยโบราณ รัฐจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญถึงการอนุรักษ์มรดกทางศิลปกรรม จึงได้ออกพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งมีสาระสำคัญที่ควรศึกษา ดังนี้ เช่น ในการปฏิบัติตนในการเข้าชมโบราณสถานนั้นจะต้องไม่เคลื่อนย้ายสิ่งต่าง ๆ ภายในบริเวณโบราณสถาน ไม่ขีดเขียน ข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใด ๆ ลงบนส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นเหตุให้เกิดการชำรุด หรือเสียหายแก่โบราณสถาน ไม่เทหรือถ่ายทิ้งขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล ลงภายในบริเวณโบราณสถานนอกจากที่จัดไว้ นอกจากแหล่งโบราณสถานในการเข้าชมพิพิธภัณฑสถานนั้นจะต้องแต่งกายเรียบร้อย ไม่นำหีบห่อและสิ่งใด ๆ ที่อาจซ่อนเร้นสิ่งของในพิพิธภัณฑสถานออกไปได้ เข้าไปในห้องที่จัดตั้งโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ไม่ก่อความรำคาญแก่ผู้อื่น ไม่จับต้องหรือหยิบฉวยสิ่งของที่จัดตั้งแสดงไว้ ไม่สูบบุหรี่ในห้องจัดตั้งโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ไม่ขีดเขียน จารึก หรือทำความสกปรกแก่สิ่งของและอาคารสถานที่ ไม่ถ่ายรูปหรือเขียนรูปสิ่งของที่จัดตั้งแสดงไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากร เป็นต้น พระธาตุเป็นพระอัฐิธาตุของบุคคล 4 ประเภท และหมายรวมถึงสถูปเจดีย์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อประดิษฐานพระอัฐิธาตุ จวบจนถึงรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงเห็นความเสื่อมของพระพุทธศาสนาเนื่องจากพวกเดียรถีย์เข้ามาปลอมบวชเป็นจำนวนมาก จนเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายแตกแยกกันขึ้นในคณะสงฆ์ ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงได้ทรงให้ทำสังคายนาครั้งที่ 3 ขึ้น หลังจากนั้นได้ทรงส่งสมณะทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก จำนวน 9 สายด้วยกันกับทั้งทรงพระราชทานพระบรมสารีริกธาตุแก่สมณะทูตอัญเชิญไปประดิษฐานในดินแดนที่เดินทางไปเผยแผ่ด้วย

แนวคิดเรื่องการบูชาพระธาตุของชาวพุทธนั้นสืบเนื่องมาจากพระพุทธรูปเกี่ยวกับอุปารบุคคล โดยได้ตรัสถึงอานิสงส์ของการสร้างสถูปและการสักการบูชาว่า “ชนเป็นอันมากทำจิตใจให้เลื่อมใส ด้วยคิดว่านี่เป็นสถูปของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวกและพระเจ้าจักรพรรดิ พวกเขาทำจิตใจให้เลื่อมใสในสถูปนั้นหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์” เมื่อกาลผ่านไปพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองและแผ่ขยายไปทั่ว แนวคิดเรื่องการบูชาพระธาตุแผ่เข้าไปในดินแดนต่าง ๆ ทั้งยังคงรักษาแนวคิดเดิมและได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างโดยการเข้าผสมกับความเชื่อที่มีอยู่เดิมในดินแดนที่พระพุทธศาสนาเข้าไปเผยแผ่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์เจริญรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีและพระพุทธศาสนามีอาณาเขตครอบคลุมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและประเทศลาว ชาวพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นมีความเชื่อในเรื่องหลักธรรมที่เป็นเหตุจูงใจให้มีการสร้างองค์พระธาตุขึ้นมาเพื่อเป็นสัญลักษณ์กราบไหว้บูชาพระธาตุนั้น ๆ มาอย่างยาวนาน ดังจะเห็นได้จากหลักฐานตำนานพระอัฐมรธาตุที่ได้มีการบันทึกเกี่ยวกับความเป็นมาของพระธาตุต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น พระธาตุพนมในจังหวัดนครพนม พระธาตุเชิงชุมในจังหวัดสกลนคร พระธาตุนาคในจังหวัดมหาสารคาม พระธาตุยาคุในจังหวัดกาฬสินธุ์ และพระธาตุอุโมงในจังหวัดร้อยเอ็ด สภาพแวดล้อมทางสังคมในขณะนั้นความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์การนับถือผีฟ้าผีแถน มาก่อน มีการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกันจนทำให้มีการนับถือพระพุทธศาสนา ไสยศาสตร์ และ โหราศาสตร์ไปด้วยกัน อิทธิพลของพระธาตุยังสอดแทรกเข้าไปในวิถีชีวิตของชาวพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีความนิยมสร้างเจดีย์เล็ก ๆ เพื่อเป็นที่บรรจุกระดูกของคนตายเรียกว่า “ธาตุ” หากเป็นผู้ที่มีคุณธรรม และเป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชน ก็จะทำเจดีย์ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น แต่หากเป็นเจดีย์ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า อัฐิธาตุของพระอรหันต์หรือแม้แต่ รอยพระบาท จะนิยมเอาคำว่า พระธาตุนำหน้า เช่น พระธาตุพนม พระธาตุเชิงชุม พระธาตุนาค พระธาตุยาคุ และพระธาตุอุโมง เป็นต้น ในการนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นจะศึกษาการบูรณาการหลัก พุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนจังหวัดนครพนม

พระธาตุพนม จากตำนานพระอัฐมรธาตุจนมาถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ถึงความสำคัญและประวัติศาสตร์อันยาวนานขององค์พระธาตุพนม ซึ่งในที่นี้ได้กล่าวไว้เพียงโดยย่อเท่านั้น ซึ่งในตำนานพระอัฐมรธาตุนอกจากจะบอกถึงเรื่องเล่าตามความเชื่อแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงสภาพบ้านเรือน ในอดีตตั้งแต่การตั้งถิ่นฐาน รูปแบบทางสังคม วัฒนธรรมของชนชาติแถบภูมิภาคลุ่มน้ำโขง แม้บางส่วน จะเป็นเรื่องเล่าหรือนิทาน แต่ก็บ่งบอกถึงสภาพการณ์ด้านต่าง ๆ ในช่วงเวลานั้นได้เป็นอย่างดีและเป็นแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ดำเนินกันมาหลายยุคสมัย การบูรณะวัดและ องค์พระธาตุพนมนั้น ได้บอกเล่าความเป็นมาของเมืองธาตุพนมในด้านการตั้งถิ่นฐาน สังคม วัฒนธรรม

และการปกครอง ตามแนวทางพุทธปรัชญาเถรวาท พุทธศาสนิกชนมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระธาตุ จึงได้ไปนมัสการพระธาตุตามเทศกาลต่าง ๆ โดยใช้หลักพุทธปรัชญาการบูชา 2 อย่าง ประกอบด้วย อามิสบูชา คือ การบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ และปฏิบัติบูชา คือการบูชาด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งการบูชาดังกล่าวต้นเกิดจากความเลื่อมใสศรัทธา คติ ความเชื่อ ที่มีต่อองค์พระธาตุพนม เมื่อได้ปฏิบัติแล้ว มีความเชื่อว่าตนเอง ครอบครวั และญาติพี่น้องจะมีความสุขในการดำเนินชีวิต

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการ และคุณค่าของพระธาตุ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม และ บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชน จังหวัดนครพนมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุพนม
2. เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม
3. เพื่อบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม
4. เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม เป็นงานเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการ ทั้งหมด 5 รูป เป็นพระเถรานุเถระมีพรรษาไม่น้อยกว่า 20 พรรษา เป็นเจ้าคณะปกครอง เป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นผู้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ในหลักสมถกรรมฐาน และหลักวิปัสสนากรรมฐาน ในการบริหารจัดการวัด 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาทั้ง 5 คน เป็นผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่ทางราชการระดับจังหวัด และการบริหารจัดการเกี่ยวกับวัดและการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยทำการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) 3) ประชาชนทั้ง 5 คน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเข้าใจในการดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้พระธาตุพนม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observe) 3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ได้ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อให้ผู้วิจัยทราบว่า

1. ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุพนม ได้แก่ ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ สร้างขึ้นตามตำนานอุรังคธาตุนิทาน ตำนานพระธาตุพนมภาคพิสดารว่าราชวงศ์ล้านช้างอุปถัมภ์การปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 เมื่อพระธาตุหนองคายพังถล่มลงแม่น้ำโขง จึงได้สร้างพระธาตุพนมขึ้นมาแทนนั้นว่าเป็นพระเจดีย์หรือที่เรียกว่าสถูปที่ใช้บรรจุอัฐิธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าส่วนนอก คุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวจังหวัดนครพนมและประชาชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาทั่วประเทศไทยมี 6 ด้าน 1. คุณค่าด้านการสักการะเคารพในฐานะถาวรวัตถุ 2. คุณค่าด้านการเป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธ 3. คุณค่าด้านการแสวงบุญและสักการะเคารพ 4. คุณค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์แห่งความมั่นคงของบ้านเมือง 5. คุณค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์การทูลบารุงและสืบทอดพระพุทธศาสนา และ 6. คุณค่าด้านการเป็นปูชนียสถานโบราณวัตถุของชาวพุทธ

2. การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

จังหวัดนครพนม ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนบน) ของประเทศไทย แบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ 99 ตำบล 1,131 หมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลเมือง, 21 เทศบาลตำบล และ 81 องค์การบริหารส่วนตำบล มีแผนพัฒนาจังหวัดโครงการกิจกรรมในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น มีการดำเนินการตั้งชนบทธรรมนิยมประเพณีอันดีงาม ประกอบด้วยฮิต 12 คลอง 14 มีจุดศูนย์รวมทางด้านจิตใจอยู่ที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ก่อให้เกิดสร้างรายได้ให้กับประชาชน ทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พุทธศาสนิกชนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระธาตุพนมก็จะมากราบไหว้สักการะบูชาตามโอกาสอันควรของแต่ละบุคคล ฉะนั้นพระธาตุพนมจึงถือว่าเป็นดินแดนแห่งการดำรงชีวิตของประชาชนให้อยู่ได้ตามปกติสุขของตนเอง

3. บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ได้แก่ พระธาตุพนมเป็นเอกลักษณ์ของชาวพุทธที่มีความเชื่อว่า

บุคคลใดก็ตามที่ได้ไปสักการะบูชาจะทำให้ตนเองและครอบครัวมีชีวิตที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น การประกอบอาชีพ หน้าที่การงาน สุขภาพร่างกายที่แข็งแรง เป็นการใช้ชีวิตที่เป็น มีชีวิตที่ดี และได้ทำ โดยต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จะทำให้การดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น หล่อเลี้ยงชีวิตของลูกหลานตามอริยพละ การบอกกล่าวเล่าแจ้งจากรุ่นสู่รุ่น เป็นการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น พระธาตุพนมจะบอกถึง ความเชื่อความศรัทธาผนวกความคิดและพฤติกรรมของผู้คนในสังคมไปในทิศทางที่ดีก่อให้เกิดความสงบสุข ในสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม มีข้อค้นพบที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และมีคุณค่าทางวิชาการ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงนำมาอภิปรายผล เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ สร้างขึ้นตามตำนานอุรังคธาตุนิทาน ตำนานพระธาตุพนมภาคพิสดารว่าราชวงศ์ล้านช้างอุปถัมภ์การปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 เมื่อพระธาตุหนองคายพังถล่มลงแม่น้ำโขง จึงได้สร้างพระธาตุพนมขึ้นมาแทนนับว่าเป็นพระเจดีย์หรือที่เรียกว่าสตุปที่ใช้บรรจุอัฐิธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าส่วนนอก คุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวจังหวัดนครพนมและประชาชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาทั่วประเทศไทยมี 6 ด้าน 1. คุณค่าด้านการสักการะเคารพในฐานะถาวรวัตถุ 2. คุณค่าด้านการเป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธ 3. คุณค่าด้านการแสวงบุญและสักการะเคารพ 4. คุณค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์แห่งความมั่นคงของบ้านเมือง 5. คุณค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์การทูลบำรุงและสืบทอดพระพุทธศาสนา และ 6. คุณค่าด้านการเป็นปูชนียสถานโบราณวัตถุของชาวพุทธ เป็นไปตามทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ที่มีการพัฒนาตามหลักสากลที่ว่าโบราณสถานโบราณวัตถุยิ่งอยู่นานเท่าไรยิ่งมีคุณค่าทางด้านจิตใจมากเท่านั้นเหมือนดังพระธาตุพนม ตั้งแต่ยุคแรกจนถึงปัจจุบันได้มีการปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่หลังจากการพังทลายเมื่อปี พ.ศ. 2518 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระคัมภีร์อุบงศ์ ที่กล่าวถึงตำนานว่าด้วยการสร้างพระสตุปเจดีย์กล่าวถึงพระเจ้าอโศกมหาราชสร้างพระสตุป 84,000 องค์ ว่าวันหนึ่ง พระเจ้าอโศกมหาราชประทับยืนอยู่ที่ช่องพระแกลได้ทอดพระเนตรเห็นนิโครธสามเณรผู้ได้รับการฝึกหัดอบรมมาดีแล้วมีอาภักดิ์ปรีชาเรียบร้อย มีความสงบเสถียรทุกอริยาบถ เดินมาถึงหน้าพระลานหลวง ทรงมีพระหฤทัยเลื่อมใสและโปรดปรานนิโครธสามเณร นิมนต์เข้าวัง ถวายภัตตาหาร และสนทนาธรรมด้วย และให้สามเณรนิมนต์พระภิกษุมาฉันภัตตาหารทุกวันเพิ่มขึ้นถึงวันละ 60,000 องค์ ต่อมาได้สร้างวิหารถึง 84,000 กับพระเจดีย์ถึง 84,000 องค์ใน 84,000 เมือง ท้าวชมพูทวีปโดยชอบธรรมฝ่ายเดียว หาได้สร้างสร้างโดยมิชอบธรรมไม่

(พระคัมภีร์ปฐมวงศ์, 2511) นอกจากนี้พระราชปรีชาญาณมุนี (นวน เขมจารีป.ธ. 6) กล่าวถึงพระธาตุหล้าหนอง ว่าพระมหาธาตุ (เจดีย์) ที่ปรากฏประดิษฐานอยู่ ณ ท่ามกลางแม่น้ำโขง เคยเป็นปูชนียสถานของวัดมหาธาตุในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย บัดนี้พังไปอยู่กลางแม่น้ำโขงแล้ว พระมหาธาตุนั้นยังคงปรากฏตั้งมณฐานที่ก่อด้วยดินอิฐแบบลายสอง สูงพื้นผิวน้ำในหน้าแล้งประมาณ 3 เมตร โดยทอดปลายนอนไปตามทิศใต้ของแม่น้ำโขง (แต่เป็นทิศตะวันออกเฉียงเหนือของทิศตะวันออก) มีประเพณีการสักการบูชาด้วยปราสาทผึ้ง และแข่งขันเรือยาวถวาย (พระราชปรีชาญาณมุนี (นวน เขมจารี), 2542) แม้กระทั่ง พระมหามานตรี วรลโภ (ป้อมสุข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของวัดมุงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน” ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า “ทัศนคติและความเชื่อในสังคมไทย มีความเชื่อเรื่องวัดมุงคล เชื่อในอำนาจของวัดมุงคลที่ได้รับการปลุกเสก และเชื่อว่าวัดมุงคลเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา จึงได้ยอมรับและศรัทธาต่อวัดมุงคลอย่างสนิทใจ ทั้งยังทำให้เกิดความเชื่อต่อความหลังและศักดิ์สิทธิ์ในด้านพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ และสังฆานุภาพต่อวัดมุงคลว่าจะช่วยคุ้มครองให้รอดปลอดภัย (พระมหามานตรี วรลโภ (ป้อมสุข), 2546) และ พระชุติพนธ์ อานนโธ (นามสมุทฺธ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของเจดีย์ในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทย พบว่า การสร้างเจดีย์นั้น ได้วิวัฒนาการมาจากการจัดศพของผู้ตาย ซึ่งเดิมมีการฝังอย่างเดียว ส่วนการเผานั้นเพิ่งจะมีขึ้นภายหลังเมื่อนุชนิยมความเชื่อว่าการตายไปแล้วจะไม่กลับฟื้นคืนชีพขึ้น จึงได้มีการเผาศพขึ้น แต่ก็ยังเก็บเถ้าถ่านและอัฐิบรรจุไว้ในเนินดินหรือในเจดีย์เพื่อการสักการบูชาหรือเพื่อเป็นอนุสาวรีย์เตือนใจแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ การสร้างพระเจดีย์ในพระพุทธศาสนามีลักษณะใหญ่ 2 แบบ คือ (1) แบบทรงโอ่งคว่ำ มีแต่รูปอยู่บนยอด (2) แบบสี่เหลี่ยม ซึ่งมีลักษณะคล้ายเทวาลัยในศาสนาฮินดู (พระชุติพนธ์ อานนโธ (นามสมุทฺธ), 2552)

จังหวัดนครพนม ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนบน) ของประเทศไทย แบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ 99 ตำบล 1,131 หมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด, 1 เทศบาลเมือง, 21 เทศบาลตำบล และ 81 องค์การบริหารส่วนตำบล มีแผนพัฒนาจังหวัด โครงการกิจกรรมในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น มีการดำเนินการตั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ประกอบด้วยฮีต 12 คอง 14 มีจุดศูนย์รวมทางด้านจิตใจอยู่ที่ พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ก่อให้เกิดสร้างรายได้ให้กับประชาชน ทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พุทธศาสนิกชนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระธาตุพนม ก็จะมาราบไหว้สักการบูชาตามโอกาสอันควรของแต่ละบุคคล ฉะนั้นพระธาตุพนมจึงถือว่าเป็นดินแดนแห่งการดำรงชีวิตของประชาชนให้อยู่ได้ตามปกติสุขของตนเอง เป็นไปตามทฤษฎีการดำเนินชีวิตตามขนบธรรมเนียมประเพณีฮีต 12 คอง 14 เป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นรูปแบบในการดำเนินชีวิตของบุคคล และชุมชน ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความคิดและความเชื่อของบรรพบุรุษ ซึ่งสอดคล้องกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงศรีานุภาพ

ได้กล่าวไว้ในตำนานพระพุทธเจดีย์ว่า อันพระสฤป (ซึ่งเรามักเรียกกันแต่ว่า “พระเจดีย์” เช่นที่ขอสร้างตามวัด) นั้นมีประเพณีสร้างสำหรับบรรจุอัฐิธาตุมาแต่ก่อนพุทธกาล ไม่เฉพาะแต่สำหรับบรรจุอัฐิธาตุของพระเจ้าจักรพรรดิเท่านั้น สฤปที่สร้างบรรจุอัฐิธาตุบุคคลอื่น ๆ ก็มีดังปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทว่า พระพาหิยะเป็นพุทธสาวก ถูกโคชนถึงมรณภาพ พระพุทธองค์โปรดให้สร้างสฤปบรรจุอัฐิธาตุไว้เป็นอย่างดี ถ้าวัดตามโบราณวัตถุที่ตรวจพบในอินเดีย ถึงพวกที่ถือศาสนาอื่น เช่น พวกเดียรถีย์นิครนถ์ ก็สร้างสฤปบรรจุอัฐิธาตุของศาสดาจารย์เป็นทำนองเดียวกัน วิเคราะห์ดูตามลักษณะพระสฤปที่สร้างตั้งแต่โบราณ เห็นว่าสฤปชั้นเดิมที่เดียวก็จะเป็นแต่พูนดินขึ้นเป็นโคกตรงที่ฝังอัฐิธาตุอย่างที่เราก่อพระทราย (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2513) ที่ ศ.ธรรมรัตน์ ได้กล่าวไว้ว่า พระธาตุ หมายถึง พระอัฐิของพระพุทธเจ้าพระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์ซึ่งหากเป็นอัฐิของพระพุทธเจ้า จะเรียกว่า พระบรมสารีหรือพระบรมธาตุ แต่ถ้าเป็นอัฐิของพระอรหันต์จะเรียกว่าพระธาตุ แต่โดยทั่วไปแล้วจะเรียกโดยรวมว่าพระธาตุ แต่สำหรับคำว่า พระธาตุ ในที่นี้ จะมีความหมายถึงส่วนสำคัญของพระสฤป หรือพระปรางค์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุไว้ภายในที่เรียกว่า พระธาตุเจดีย์โดยพระธาตุเจดีย์แต่ละแห่งจะมีตำนานเล่าขานถึงมูลเหตุการก่อสร้างซึ่งสัมพันธ์กับการเสด็จโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้าในดินแดนต่าง ๆ (ศ. ธรรมรัตน์, 2551) และมีข้อสังเกตว่า สถานที่ใดที่มีการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ ก็มักจะกลายเป็นเมืองสำคัญในเวลาต่อมา ซึ่งพระมหาสมชาย ธีรภาโส (บุญเกลี้ยง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุสูงยิ่ง และเชื่อมั่นในอานุภาพของพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในพระสฤปเจดีย์ผู้มีพระบรมสารีริกธาตุไว้สักการบูชาจะมีความสุขความเจริญในชีวิต ดังนั้น พุทธศาสนิกชนจึงพยายามปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุเพราะเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นสิ่งแทนองค์พระพุทธเจ้า (พระมหาสมชาย ธีรภาโส (บุญเกลี้ยง), 2546) และพระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา” ผลจากการศึกษาได้ข้อสรุปว่า “การบูชาเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมงคลอันสูงสุด พื้นฐานของการบูชา เกิดจากมนุษย์เห็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเชื่อว่าเป็นอำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็น จึงเกิดกลัวภัย หวังความปลอดภัยในชีวิตจึงทำการอ้อนวอนบูชา แต่คำว่าศรัทธา คือความเชื่อ ความเลื่อมใส เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการบูชา แต่ความเชื่อ ความเลื่อมใสนั้นต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องกำกับ (พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์), 2550)

พระธาตุพนมเป็นเอกลักษณ์ของชาวพุทธที่มีความเชื่อว่า บุคคลใดก็ตามที่ได้ไปสักการบูชา จะทำให้ตนเองและครอบครัวมีชีวิตที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ หน้าที่การงาน สุขภาพร่างกายที่แข็งแรง เป็นการใช้ชีวิตที่เป็นสุข มีชีวิตที่ดี และได้ทำโดยต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จะทำให้การดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น หล่อเลี้ยงชีวิตของลูกหลานตามอิทธิพลการบอกกล่าวเล่าแจ้งจากรุ่นสู่รุ่น

เป็นการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น พระธาตุพนมจะบอกถึงความเชื่อความศรัทธาผนวกความคิด และพฤติกรรมของผู้คนในสังคมไปในทิศทางที่ดีก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม เป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยการบูชา 2 ซึ่งสอดคล้องกับคณาจารย์สำนักพิมพ์เลี้ยงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์ วิธีการบูชาในทัศนะของพระพุทธศาสนาในส่วนของลักษณะวิธีของการบูชานั้น ตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถกระทำได้ด้วยการแสดงออกซึ่งสิ่งที่ตักขันธ์ เช่น การกราบไหว้ รุกข ให้การยกย่อง นอบน้อม ตลอดถึงการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของต่าง โดยจำแนกวิธีการบูชาออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อามิสบูชา หมายถึง การนำวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ไปสักการบูชาต่อบุคคลหรือสิ่งที่ควรบูชา เช่น การให้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น รวมถึงการปรนนิบัติรับใช้ผู้มีพระคุณต่อตนด้วยสิ่งของหรือร่างกายของตน การทำอามิสบูชาในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ได้แก่ การถวายปัจจัย 4 มี จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช รวมถึงเครื่องสักการบูชาอย่างอื่นมี ดอกไม้ ธูปเทียน ฯลฯ เป็นต้น แต่พระรัตนตรัยเพื่อเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชาและสังฆบูชา ซึ่งสอดคล้องกับ เทพพร มังธานี ที่กล่าวถึงปฏิบัติบูชา หมายถึง การบูชาด้วยการปฏิบัติตามแบบอย่างที่ท่านทำ ปฏิบัติตามคำที่ท่านสอนด้วยความเคารพ ไม่อวดดีถือมั่นด้วยมานะทิฐิ เป็นการปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่จำยอมทำเพราะถูกบังคับ ส่วนการปฏิบัติบูชาในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การตั้งใจปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยสมควรแก่เพศภาวะที่ตนเป็นอยู่ จะเป็นพระหรือชาวบ้านก็ตั้งใจรักษาปฏิบัติตามแห่งเพศภาวะของตน ปฏิบัติตามคำสอนของบัณฑิตฝึกฝนตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ปฏิบัติกัมมัฏฐาน 2 คือ สมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อให้กาย วาจา และใจ สะอาด สงบ และรู้แจ้งเห็นจริงตามบัณฑิต (เทพพร มังธานี , 2541)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ทางภาครัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทางเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งสื่อมวลชนของรัฐและเอกชน ควรควบคุม กำหนดนโยบายการแก้ปัญหาที่มีสาเหตุมาจากสื่อ อย่างรวดเร็วและเที่ยงตรง เพื่อบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในงานบุญเบิกฟ้าที่มีอิทธิพลต่อประชาชนจังหวัดมหาสารคาม ในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การดำรงอยู่ของงานประเพณีบุญเบิกฟ้า

2) ส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าถึงอิทธิพลในแง่มุมต่าง ๆ ที่ทำให้ประชาชนมีคติความเชื่อ ความเลื่อมใสศรัทธามากขึ้นจนก่อให้เกิดองค์กรใหม่ขึ้นมา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การวิจัยนี้ บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในงานบุญเบิกฟ้าที่มีอิทธิพลต่อประชาชนจังหวัดมหาสารคาม หากมีผู้ประสงค์จะทำวิจัยในครั้งต่อไปมีประเด็นที่น่าจะศึกษาวิจัยตามประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) แนวทางการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีบุญเบิกฟ้าตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท
- 2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในประเพณีบุญเบิกฟ้าในจังหวัดมหาสารคาม

องค์ความรู้ใหม่

บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในงานบุญเบิกฟ้าที่มีอิทธิพลต่อประชาชนจังหวัดมหาสารคาม เป็นการนำหลักธรรม คือ บุญตามทัศนะทางปรัชญา บุญตามนัยแห่งความสุข (บุญเป็นชื่อความสุข) และบุญตามนัยแห่งกุศล (ความดี/สิ่งดี) ประกอบด้วยความคิด ความเชื่อ ความเลื่อมใสศรัทธาที่ปรากฏในงานบุญเบิกฟ้าที่มีอิทธิพลต่อประชาชนจังหวัดมหาสารคาม ได้มีการแสดงออกถึงความเลื่อมใสศรัทธา เช่น การเสี่ยงทาย การรำ การบูชาด้วยข้าวตอก ดอกไม้ เพื่อความเป็นสิริมงคล

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือทำให้ทราบบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในงานบุญเบิกฟ้าที่มีอิทธิพลต่อประชาชนจังหวัดมหาสารคาม เพื่อการดำเนินชีวิตของประชาชนจังหวัดมหาสารคาม โดยสามารถสรุปเป็น “TM1BM2 MODEL” ดังนี้

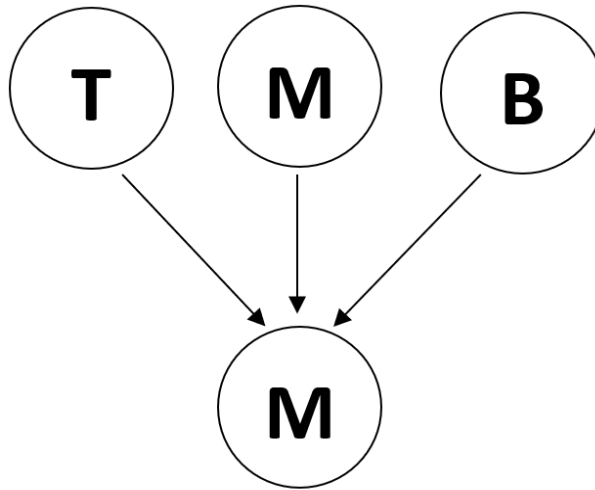
1. T = Theravada Buddhist philosophy คือ หลักพุทธปรัชญาเถรวาท ประกอบด้วยกรรม คือ กम्मสุสโก กम्मทยาโท กम्मโยนิ กम्मพนธู กम्मปฏิสโรณ, บุญกิริยาวัตถุ คือ ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย และไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา

2. M_1 = Merit คือ บุญเบิกฟ้า เป็นประเพณีพื้นบ้านที่สืบทอดมาจากความเชื่อเกี่ยวกับการทำนายฝนฟ้าของชาวอีสาน ดังมีหลักฐานบันทึกเป็นตำราไว้ในหนังสือก้อมหรือโบลานชื่อเรื่อง “ฟ้าไขประตูน้ำฝน” ความเป็นเดือนสามขึ้นสามค่ำคนแก่ในหมู่บ้านจะฟังเสียงฟ้าร้อง ถ้าฟ้าร้องทางทิศไหนก็จะมีคำทำนายเกณฑ์น้ำฝนและความเป็นอยู่ของคนในปีนั้น ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3

3. B = Benefits of merit คือ อานิสงส์ของบุญ เป็นสิ่งที่ให้ผลที่นำขึ้นใจโดยยิ่ง ผลแห่งกุศลกรรม, ผลบุญ, ประโยชน์ที่เกิดจากการทำบุญ เป็นผลผลิตจากการประกอบความดี ตามคติที่ว่า ทำดีได้ดี

4. M_2 = Merit-making behavior in Maha Sarakham Province คือ พฤติกรรมการทำบุญในจังหวัดมหาสารคาม 1) การทำบุญคือทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ควรฝึกหัดในการคิดและกระทำแสดงให้เห็นว่า บุญเป็นคุณสมบัติที่ควรศึกษา ควรพัฒนาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น 2) การทำบุญด้วยการบริจาคแบ่งปัน การเสียสละทรัพย์สิน แรงกาย การไม่เบียดเบียนกัน และในชั้นเจริญภาวนานั้น ทรงเน้นให้เจริญเมตตา คือ มีความรักความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลกอื่น 3) การทำบุญจะไม่มีเบียดเบียนกัน ไม่มีการไขความรุนแรงในสังคม

ดังนั้น การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในงานบุญเบิกฟ้าที่มีอิทธิพลต่อประชาชน จังหวัดมหาสารคาม จึงเป็นไปตามหลัก TM_1BM_2 การมีเป้าหมาย ย่อมเป็นเข็มทิศ เป็นเส้นทางส่งสู่ความงดงามให้ชีวิตในยุคปัจจุบัน เพื่อการเสนอองค์ความรู้ใหม่เป็นเป็นไปตามรูปแบบในบริบทปัจจุบัน ดังแผนภูมิภาพด้านล่างนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2553). การอนุรักษ์โบราณสถาน : การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- เทพพร มั่งธานี. (2541). มงคลชีวิต. กรุงเทพฯ: เลี่ยงเชียง.
- พระคัมภีร์อุปวงค์. (2511). ตำนานว่าด้วยการสร้างพระสุญญะเจติย์. พระนครศรีอยุธยา: นนทชัย.
- พระชุตินันท์ อานนโท (นามสมุท). (2552). อิทธิพลของเจติย์ในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทย. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร, ป.ธ.9). (2525). โลกที่ปณี. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์). (2550). การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหามนต์รี วลลโภ (ป้อมสุข). (2546). อิทธิพลของวัตถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน. (วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมชาย อธิปภาโส (บุญเกลี้ยง). (2546). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุ
ในสังคมไทย. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชปรีชาญาณมุนี (นวน เขมจารี). (2542). สมณศักดิ์ก่อนมรณภาพเป็น พระธรรมปริยัติมุนี ประวัติ
พระมหาธาตุ (เจดีย์) กลางน้ำ อำเภอมืองหนองคาย. หนองคาย: มิตรไทย.
- ศ. ธรรมรัตน์. (2551). พระบรมธาตุศักดิ์สิทธิ์. กรุงเทพฯ: มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2513). ตำนานพระพุทธเจดีย์. ธนบุรี: รุ่งวัฒนา.